OPETUS- JA KULTTUURIMINISTERIÖ

HE eduskunnalle varhaiskasvatuksen, perusopetuksen ja vapaan sivistystyön järjestämistä häiriötilanteissa koskevaksi lainsäädännöksi (HE 233/2026 vp)

Eduskunnan perustuslakivaliokunta 6.11.2026

Jokinen, Rahikainen

Esityksen tavoitteet

- Tavoitteena
  - turvata varhaiskasvatuslain, perusopetuslain, Helsingin eurooppalaisesta koulusta annetun lain ja VST-lain mukaisen toiminnan mahdollisimman häiriötön jatkuminen erilaisissa häiriötilanteissa.
  - turvata perustuslain 16 §:ssä säädettyjen sivistyksellisten oikeuksien sekä 19.3 §:ssä säädettyjen palveluiden toteutumista.
  - vähentää ja ehkäistä haittoja, joita häiriötilanteet voivat aiheuttaa lasten, oppilaiden, opiskelijoiden ja oppilaitosten henkilökunnan terveydelle ja turvallisuudelle.
  - hallita häiriötilanteita ja poikkeusoloja mahdollisimman pitkälle normaalilainsäädännöllä.

Keskeiset ehdotukset

- Lakeihin ehdotetaan lisättäväksi poikkeussäännöksiä kasvatuksen, opetuksen ja koulutuksen järjestämiseen erilaisissa häiriötilanteissa.
    - Perusopetuksessa opetuksen järjestäminen etäopetuksena, joustoja opetuksen määriin ja tuntijakoon.
    - Varhaiskasvatuksessa joustoja päiväkodin aukioloaikoihin, henkilöstömitoitukseen ja suhdelukuun.
- Ehdotetuissa poikkeussäännöksissä olisi rajattu tarkoin, mistä säännöksistä on mahdollista poiketa. Joustot rajataan vain välttämättömään.
- Lakeihin ehdotetaan lisättäväksi varautumisvelvollisuutta koskevat säännökset, jotka koskisivat myös yksityisiä varhaiskasvatuksen, opetuksen ja koulutuksen järjestäjiä.

Ehdotetut poikkeussäännökset PL 16 §:n näkökulmasta

- Poikkeuksilla pyrittäisiin turvaamaan opetuksen mahdollisimman täysimääräinen toteutuminen häiriötilanteissa, jolloin turvattaisiin sivistyksellisten oikeuksien toteutumista.
- Oppivelvollisuus, oikeus maksuttomaan perusopetukseen sekä oikeus oppimisen ja koulunkäynnin tukeen säilyisivät häiriötilanteesta huolimatta.
- Esityksellä turvattaisiin myös yhdenvertaisuuden toteutumista varmistamalla haavoittuvammassa asemassa olevien oppilaiden oikeus lähiopetukseen.
- Samalla esitys sisältää joitakin sivistyksellisiin oikeuksiin kohdistuvia rajoituksia, joita arvioidaan perusoikeuksien yleisten rajoitusedellytysten kannalta.

Poikkeukset opetuksen järjestämiseen

- **Tarkkarajaisuus ja täsmällisyys**:
  - Säännöksiä voitaisiin soveltaa vain lain tasolla määritellyissä häiriötilanteissa.
  - Poikkeuksista voitaisiin säätää VNA:lla ainoastaan tilanteissa, joissa ne ovat välttämättömiä opetuksen järjestämisen mahdollistamiseksi. VNA voisi olla voimassa enintään kolme kuukautta kerrallaan.
  - Opetuksen järjestäjät eivät voisi omalla päätöksellään ottaa poikkeuksia käyttöön.
- **Oikeasuhtaisuus**: Opetuksen tai tietyn oppiaineen opettamista ei voitaisi kokonaan keskeyttää, eikä kaikkia joustoja olisi tarkoitus ottaa välttämättä käyttöön yhtä aikaa.
- **Välttämättömyys**: Nykyinen lainsäädäntö ei pakottavaan syyhyn perustuvan opetuksen keskeyttämisen lisäksi sisällä häiriötilanteisiin soveltuvia säännöksiä, jotka mahdollistaisivat poikkeukset opetuksen järjestämiseen.
- **Hyväksyttävyys:** Esitys turvaa muiden perusoikeuksien toteutumista.
- Sääntely ei kohdistuisi perustuslain 16 §:ssä turvattujen **perusoikeuksien ydinalueeseen** ja sääntely olisi **linjassa ihmisoikeusvelvoitteiden kanssa**.

PeV:n aikaisempaa tulkintakäytäntöä

- Maksuton perusopetus tarkoittaa perustuslakivaliokunnan perusoikeusuudistuksen yhteydessä omaksuman kannan mukaisesti myös **riittävää ravintoa** (PeVM 25/1994 vp).
  - Koronapandemian aikana perustuslakivaliokunta (PeVM 6/2020 vp; PeVL 18/2020 vp) **kiinnitti huomiota kouluruoan tärkeyteen**.
  - Koronapandemian aikana voimassa ollutta kouluruokailun ohjattavuudesta poikkeamisen mahdollistavaa sääntelyä pidettiin **pakottavissa syistä perusteltuna** (PeVL 18/2020 vp).
- Perustuslakivaliokunta on koronapandemian etäopetusjärjestelyjen osalta kiinnittänyt huomiota siihen, **ettei siirtyminen lähiopetuksesta etäopetukseen sinänsä merkitse välttämättä perusoikeusrajoitusta** (PeVL 18/2020 vp).

Kouluruokailu

- Esityksessä ei esitetä säädettäväksi poikkeusta maksuttoman aterian antamiseen, vaan myös häiriötilanteissa oppilaille turvattaisiin oikeus riittävään ravintoon.
- Etäopetuksessa aterialta ei kuitenkaan edellytettäisi ohjattua ruokailua.
- Lisäksi häiriötilanteissa ehdotetaan jätettäväksi pois vaatimus aterian täysipainoisuudesta, koska esimerkiksi tuoretuotteiden toimittaminen turvallisesti voi joissakin häiriötilanteissa olla haastavaa.

Etäopetus

- Myös häiriötilanteissa lähtökohtana olisi lähiopetus, mutta etäopetus turvaisi oikeutta saada opetusta silloin, kun opetuksen järjestäminen normaalilla tavalla koulussa ei olisi mahdollista.
- Etäopetuksessa olisi varmistettava, että oikeus saada perusopetusta toteutuu mahdollisimman yhdenvertaisesti ja täysimääräisesti.
- Etäopetuksessa tulisi ensisijaisesti pyrkiä olemaan samanaikaisesti vuorovaikutuksessa opettajan kanssa, eikä etäopetus voisi tarkoittaa ainoastaan itsenäisten tehtävien suorittamista.
- Etäopetus ei koskisi haavoittuvassa asemassa olevia oppilaita, joiden lähiopetuksen tarve on suuri mm. iän tai vahvan tuen tarpeen vuoksi.

Lupa- ja valvontaviraston toimivalta PL 80 §:n näkökulmasta

- LVV:lle ehdotetaan säädettäväksi valtuutus päättää häiriötilanteissa etäopetukseen siirtymisestä paikallisesti ja alueellisesti enintään viikon ajaksi.
- LVV:n toimivalta etäopetukseen siirtymisestä on lainsäädännössä täsmällisesti rajattu.
    - Päätös voisi olla voimassa enintään viikon.
    - LVV voisi päättää ainoastaan etäopetukseen siirtymisestä, eikä virastolla olisi toimivaltaa tehdä muita opetuksen järjestämistä koskevia ratkaisuja häiriötilanteissa.
- Toimivallan osoittaminen mahdollistaisi etäopetukseen siirtymisen viivytyksettä tilanteessa, jossa häiriötilanne edellyttää nopeaa päätöksentekoa oppilaiden opetuksen jatkuvuuden sekä turvallisen opiskeluympäristön turvaamiseksi.

Asetuksenantovaltuudet PL 80 §:n näkökulmasta 1/2

- VNA:lla voitaisiin säätää em. kasvatukseen ja opetukseen tehtävien poikkeuksien lisäksi etäopetukseen siirtymisestä.
- Asetuksenantovaltuuksilla mahdollistettaisiin, että häiriötilanteissa asetuksella voitaisiin säätää välttämättömiä poikkeuksia voimassa olevaan lainsäädäntöön.
- Valtuuksia, joilla voidaan poiketa lain säännöksistä asetuksella, on lähtökohtaisesti pidetty lain ja asetuksen välisten hierarkkisten suhteiden näkökulmasta ongelmallisena.
    - PeV on pitänyt tällaisia valtuuksia kuitenkin mahdollisina, jos ne on rajattu koskemaan vähäisiä poikkeuksia ja niissä on asetuksenantovallan käyttämistä rajaavia ja ohjaavia mainintoja (PeVL 41/2010 vp, PeVL 17/2010 vp ja PeVL 14/2006 vp).

Asetuksenantovaltuudet PL 80 §:n näkökulmasta 2/2

- Säännösten voidaan katsoa sisältävän asetuksenantovallan käyttämistä rajaavia ja ohjaavia mainintoja.
    - Edellä mainitusti häiriötilanteen määritelmästä sekä poikkeuksista on säädetty selkeästi lain tasolla, eikä asetuksella voitaisi poiketa laajamittaisesti voimassa olevan lainsäädännön sisällöstä.
    - Asetuksenantovallan käyttämisen tulee olla mm. välttämätöntä ja kestoltaan mahdollisimman lyhytaikaista sekä kohdistua vain niihin seikkoihin, joita ei kyseisessä häiriötilanteessa voida toteuttaa turvallisesti tai tarkoituksenmukaisesti.
- Poikkeussäännösten antamisen tarkoituksena olisi turvata muiden perusoikeuksien toteutumista häiriötilanteissa.
- Huomioiden poikkeussäännösten tarkoitus ja se, että ne voisivat olla voimassa kerrallaan enintään kolme kuukautta häiriötilanteiden sitä edellyttäessä, voidaan ehdotettuja lainsäädäntöön tehtäviä poikkeuksia pitää varsin vähäisinä.

Kiitos!